

УДК 376.091.3:159.923.2]:616.89-008.434-053.4

Благодарна І.М.¹, Семенцова О.М.², Серeda О.П.³

¹ студ. гр. УФКСз-314м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. психол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

³ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ГРУП ДЛЯ ЗБАГАЧЕННЯ ОБРАЗУ Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ІІ РІВНЯ

Центральною ланкою де акумулюються знання людини про себе є образ Я, який формується у дитини поступово у процесі її дорослішання. Формування уявлень дитини про себе зумовлено особливостями її взаємодії з оточуючими дорослими та однолітками. Проте у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, зокрема із ЗНМ ІІ рівня, цей процес відбувається уповільнено та має специфіку, що пов'язана з обмеженим словниковим запасом, труднощами в узагальненні понять, встановленні асоціативних та смислових зв'язків між словами, розумінні багатозначності слів тощо. Ці складнощі викликають вторинні порушення та негативно впливають на формування особистості дитини. У закладах дошкільної освіти фахівці приділяють значну увагу розвитку словнику дітей відповідно до тем визначених у навчальних планах та напрямів зазначених у Базовому компоненті дошкільної освіти. Проте недостатньо уваги приділяється формуванню лексико-семантичних груп щодо збагачення уявлень дитини про себе (образу Я), що зумовлює актуальність теми.

У тезах представлено теоретичне дослідження з проблеми формування лексико-семантичних груп для збагачення образу Я у дітей із ЗНМ ІІ рівня, що є важливим чинником соціальної адаптації та особистісного розвитку дитини.

Лексико-семантичні групи (ЛСГ) входять до складу лексико-семантичної системи, разом з іншими складовими, такими як лексико-семантичне поле, тематичні групи. У мовознавчих науках лексико-семантична система розглядається як організована сукупність слів та їх значень, що функціонують у мові. Вона охоплює всі лексичні одиниці мови, їхні семантичні зв'язки та відносини [2].

Лексико-семантична група є частиною парадигматичної системи мови та основним елементом структури лексики, який представляє собою мікрополе, що об'єднує слова однієї частини мови на основі спільного значення. Слова в ЛСГ утворюють свого роду «парадигму» значень, де кожне слово є варіантом вираження спільного поняття [2].

Науковці виділяють чотири важливі для системної організації словника дітей етапи його розвитку: 1) формування лексичного запасу дитини у вигляді невпорядкованого набору окремих слів; 2) формування системи слів, що відносяться до однієї ситуації; 3) об'єднання лексем у тематичні групи; 4) поява синонімії і системної організації словника дитини, що наближається за своєю будовою до лексико-семантичної системи дорослих носіїв мови [7].

Наукових розвідок присвячених дослідженню лексико-семантичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ не так багато. Серед них можна зазначити дослідження лексико-семантичних умінь у старших дошкільників Мілевської О.П. та теоретичне дослідження Трофіменко Л.І. з питань формування лексичної сторони мовлення у дошкільників в умовах онто- та дизонтогенезу. Специфіку розвитку лексико-семантичної сторони мовлення у дітей з порушеннями зору досліджували Конопляста С. Ю., Любовецька В. О. Авторками представлено методику обстеження лексико-семантичної сторони мовлення слабозорих дошкільників та результати її апробації. Вони також звертають увагу на недостатню кількість досліджень присвячених цій проблематиці [1].

У наукових дослідженнях образ Я визначається як суб'єктивне уявлення людини про себе, що включає пізнавальні, емоційні та оціночні компоненти. Він охоплює уявлення про особисті якості, взаємодію з оточенням, цінності, цілі та ідеали людини [6].

У низці наукових робіт, що присвячені дослідженню проблематики формування образу Я у дітей старшого дошкільного віку наголошується на важливість комплексного підходу при вихованні ціннісного самоставлення, який ґрунтується на єдності та взаємозв'язку Я-фізичного, Я-духовного та Я-соціального (Рейпольська О.Д.); звертається увага на процес синтезації компонентів статевої вихованості в образі Я дитини (Попова Н.Ю.); зазначається, що існує брак досліджень щодо з'ясування образу Я в дітей із ООП (Соколова Г. Б.); наводяться результати емпіричного дослідження образів самосвідомості на вибірці дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку (Соколова Г.Б.) [3, 4, 5].

Отже, проблема формування лексико-семантичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку є актуальною. Проте спостерігається недостатня кількість досліджень присвячених цій тематиці. Тому вважаємо за доцільне проводити подальшу роботу з формування лексико-семантичних груп у дітей із ЗНМ для збагачення їх уявлень про себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конопляста С. Ю., Любовецька В. О. Особливості лексико-семантичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку з вадами зору. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. Вип. 24. С. 138–141. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7551/Konoplyasta,%20Lyu%20bovetska.pdf?sequence=1>
2. Мойсієнко А. К., Бас-Кононенко О. В., Бондаренко В. В. та ін. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник. К.: Знання, 2010. 270 с.
3. Попова Н. Ю. Педагогічні умови формування образу «Я» старших дошкільників в умовах статевого виховання. *Наука і освіта*. № 7 (Спецвипуск). Одеса, 2009. С. 173–175. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/7_2009/48.pdf.pdf
4. Рейпольська О. Д. Особливості уявлень дошкільників про самих себе та виховання ціннісного самоставлення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. Випуск 31. С. 142–145. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/342?locale=uk>
5. Соколова Г. Б. Часовий аспект образу Я у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, IX (100), Issue: 256, 2021. С. 69–72. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/11/Temporal-aspect-of-self-imag-e-in-older-preschool-children-with-mental-retardation-H.-Sokolova.pdf>
6. Сущинська Т. С. Типи образу Я дитини старшого дошкільного віку. С. 459–466. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v10/i25/47.pdf>
7. Ткач О. М. Базові категорії та властивості семантичного поля. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2011. Вип. 2. С. 250–258. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2011_2_324.